

Nadobecní spolupráce pro lepší správu regionů

Aby Česko fungovalo, musí fungovat obce. Ty jsou ale příliš malé a mají spoustu náročných úkolů. Potřebují lepší nástroje a motivaci k efektivní spolupráci. Řešením je společenství obcí a motivační rozdělování daňových výnosů.

Popis problému

Česko je silně decentralizované. Většina služeb státu, podle nichž občan pozná funkční stát, silně závisí na obcích. Jedná se o kapacity školek, škol či domovů pro seniory, dostupnost praktických lékařů, bytů či pracovních příležitostí, kvalitu silnic i o veřejný pořádek. Česko je ale silně fragmentované a běžná obec má méně než 500 obyvatel,⁵⁵ tedy tolik, kolik se vejde do soupravy pražského metra.

České obce tak mají logicky problém všechny své úkoly kvalitně plnit (existuje například zhruba 10 tisíc smluv, kterými obce některé své úkoly přenáší na jiné obce)⁵⁶. Obce zkrátka nejsou objektivně schopny udržovat profesionální aparát pro agendu zakázek, územního plánování, přestupků, odpadového hospodářství, školství apod. I pro základní investice jako je stavba čističek odpadních vod či oprava autobusových zastávek potřebují administrativně i finančně náročné dotační programy, přestože obce, zejména ty velké, jako celek generují na účtech přebytky v řádech stovek miliard.⁵⁷

Fragmentace je problém i pro stát a podnikatele. Stavba dopravní či průmyslové infrastruktury vyžaduje nekoordinované vyjednávání se stovkami obcí, z nichž většina ze stavby nebude mít žádný užitek, protože u nich v obci nebude zastávka vysokorychlostní železnice, nájezd na dálnici či sídlo firmy, spíše ponese náklady, protože přes ně budou jezdit auta na stavbu, bydlet u nich dělníci apod.

⁵⁵ OECD. Subnational Government Structure and Finance. 2024. Dostupné z:

https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/topics/policy-issues/subnational-finance-and-investment/subnational-governments-infrastructure-finance-2024.pdf/_jcr_content/renditions/original/subnational-governments-infrastructure-finance-2024.pdf.

⁵⁶ Asociace dobrovolných svazků obcí České republiky. Konference meziobecní spolupráce 2025. Dostupné z:

<https://www.asociacedso.cz/o-asociaci/konference-meziobecni-spoluprace-2025/prezentace-z-konference-23-1/>.

⁵⁷ Návrhy NERV k vyššímu dlouhodobě udržitelnému ekonomickému růstu. 2024. Dostupné z:

<https://vlada.gov.cz/ppov/nerv/aktuality/narodni-ekonomicka-rada-vlady-pripavila-navrhy-prorustovych-opatreni-211585/>.

Navrhované řešení

Společenství obcí je nový nástroj pro komplexní spolupráci obcí, který si obce samy zřizují i kontrolují. Jako jediný umožňuje obcím sdílet úředníky či učitele. Aby jej obce mohly využít, vyžaduje minimální efektivní počet obcí, dodržení správního uspořádání státu i společnou představu o rozvoji území. Jako takový je společenství optimální platforma pro vznik nadobecní struktury, skrze kterou budou obce moct poskytovat služby občanům efektivněji a kvalitněji, a které bude moct stát uložit koordinační úkoly nezbytné pro rozvoj mikroregionů i celého Česka, které dnes není komu svěřit.

Stát ale musí společenství obcí svěřit potřebné kompetence, jako například koordinaci v oblasti územního plánování či řízení kvality a dostupnosti školských a sociálních služeb.⁵⁸ Než k tomu ale přistoupí, musí obce finančně motivovat do společenství obcí vstupovat a dát společenstvím obcí fiskální autonomii přiznáním podílu na daňových výnosech tak, aby podstatná část území byla společenstvími pokryta, než začnou získávat kompetence pro koordinaci rozvíjení mikroregionů.

Dopady

Pokud se ze společenství obcí stane nástroj, skrze nějž obce vykonávají a koordinují své úkoly s mikroregionálními přesahy (jakými jsou dostupnost a kvalita služeb či podpora ekonomického rozvoje), pak lze očekávat významné úspory na straně státních výdajů (např. dotační tituly pro obce), efektivnější alokaci financí na straně samospráv (jen v oblasti provozu škol se očekávají úspory v miliardách ročně)⁵⁹, zkvalitnění a z dostupnění služeb pro občany i podporu ekonomického rozvoje Česka.

Doporučení

- **Zajistit společenství obcí systémové financování**

Do dvou let od nástupu vlády do funkce získá společenství obcí, jakožto nástroj profesionalizace veřejné správy v území, podíl z rozpočtového určení daní, a to s motivačními parametry, které podpoří zájem obcí do společenství vstupovat.

- **Svěřit společenství obcí koordinaci mikroregionálního rozvoje a správu veřejných služeb v mikroregionu**

Vláda do tří let od nástupu do funkce umožní novelou stavebního zákona společenství obcí přijímat územní plány pro mikroregion, kterými se pak jednotlivé členské obce budou muset řídit při tvorbě svých územních plánů. Dále bude mít ze zákona odpovědnost za dostupnost a kvalitu zejména školských a sociálních služeb v mikroregionu, kterou dnes nikdo nedeří.

⁵⁸ Lepší školy a méně administrativy. Rozdrobenost vzdělávacího systému vyřeší místní školská správa. 2024. Dostupné z: <https://www.paqresearch.cz/post/lepsi-skoly-a-mene-administrativy-rozdobenost-vzdelavaciho-systemu-vyresi-mistni-skolska-sprava/>.

⁵⁹ Více času na pedagogické vedení školy prostřednictvím efektivního zajištění nepedagogických činností. 2024. Dostupné z: <https://partnerstvi2030.cz/vice-casu-na-pedagogicke-vedeni-skoly-prostrednictvim-efektivniho-zajisteni-nepedagogickych-cinnosti/>.

- **Podpořit nejmenší obce ve spojování**

Obcím musíme usnadnit proces spojení, zejména v případech, kdy o správu obce není dlouhodobě zájem. Vláda do jednoho roku od nástupu do funkce připraví srozumitelný návod a obce do 500 obyvatel začne od roku 2028 ke spojení finančně podporovat v rámci rozpočtového určení daní.